

Motion till riksdagen 2006/07:Fi5

**av Mikaela Valtersson m.fl. (mp)
med anledning av skr. 2006/07:54**

Miljöanpassad offentlig upphandling

1 Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
2 Inledning	2
3 Vision för miljöanpassad offentlig upphandling	3
4 Mål för den offentliga upphandlingen.....	4
4.1 Upphandling med sikte på miljömålen	4
4.2 Upphandling i den bästa kvartilen	4
4.3 Teknikupphandling.....	4
4.4 Statlig inköpssamordning	5
4.5 Konsumtionsmål.....	5
4.5.1 Konsumtionsmål för mobiltelefoner	5
4.5.2 Mål för konsumtion av ekologisk mat.....	5
4.5.3 Konsumtionsmål för bränsleeffektiva bilar	6
4.6 Utveckla den sociala dimensionen av hållbar konsumtion	6
5 Organisation av miljöanpassad offentlig upphandling	6

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om visionen för miljöanpassad offentlig upphandling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen bör ge alla statliga myndigheter i uppdrag att utifrån de svenska miljömålen ställa miljökrav i sin upphandling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att där så är möjligt upphandla i den bästa kvartilen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att använda teknikupphandling för att få fram nya produkter och tjänster med bra miljöprestanda.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att den statliga inköpssamordningen bör ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling och att förordningen om statlig inköpssamordning ändras så att detta tydligt framgår.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att konkreta konsumtionsmål på produktnivå sätts i linje med Naturvårdsverkets förslag.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ställa miljökrav i samband med inköp av mobiltelefoner som motsvarar TCO-kraven avseende ergonomi, strålning och miljöegenskaper.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inriktningen om minst 25 % inköp av ekologiskt odlad mat ligger fast.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om upphandling av bränsleeffektiva fordon.
10. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer med konkreta konsumtionsmål – med utgångspunkt i miljömålen – för den offentliga upphandlingen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Miljöstyrningsrådet bör få ett uppdrag att utveckla sociala kriterier för en hållbar upphandling.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling måste tydliggöras.

2 Inledning

Offentlig upphandling är ett viktigt instrument både för att främja konsumtion av varor och tjänster med de bästa miljöegenskaperna och för att främja innovationer och framtagande av nya miljöbättre produkter och tjänster.

Offentlig upphandling används dock fortfarande – trots att det av regering och riksdag många gånger lyfts fram som ett viktigt instrument – i begränsad utsträckning för att gynna hållbar utveckling och för att nå de miljömål som riksdagen beslutat om. Tidigare regeringar har upprepade gånger konstaterat att offentlig upphandling kan vara ett kraftfullt instrument i miljöarbetet. Detta visade sig redan på 1980-talet. Nästan lika ofta har dock konstaterats att tidigare uppmaningar att använda upphandling mer aktivt inte gett resultat. I samband med miljömålspropositionen (2004/05:150) aviserade regeringen därför att Naturvårdsverket skulle ges i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att öka användningen av offentlig upphandling i miljöarbetet. Denna handlingsplan har nu redovisats och remissbehandlats. Den skulle kunna utgöra underlag för en höjd aktivitetsnivå.

Miljöpartiet instämmer i regeringens bedömning att miljöanpassad offentlig upphandling är ett marknadsbaserat och kraftfullt styrmedel i arbetet med att styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och därmed produktion och att miljökrav i dag inte ställs i den utsträckning som är möjlig.

Det är positivt att regeringen i budgeten avsatt mer medel för aktivare användning av upphandling i miljöarbetet. För att främja användandet av offentlig upphandling som en drivkraft för omställning och hållbar utveckling krävs dock betydligt mer kraftfulla insatser än de som regeringen presenterar i sin skrivelse om miljöanpassad offentlig upphandling. Regeringens förslag tar inte vara på de förbättringar som Naturvårdsverket föreslagit.

3 Vision för miljöanpassad offentlig upphandling

Regeringen beskriver visionen för miljöanpassad offentlig upphandling:

Myndigheter inom stat, kommun och landsting ställer, så långt det är möjligt enligt lagen om offentlig upphandling och gemenskapsrätten, krav på miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Detta får inte innebära att den administrativa bördan ökar för företag eller att det försvårar för företag, särskilt små, att delta. Offentliga upphandlare och leverantörer har tillgång till verktyg, utbildningar och annat stöd avseende miljöhänsyn vid offentlig upphandling.

Miljöpartiet anser att denna vision är kraftlös och lägger ribban mycket lågt. Att myndigheter ska följa lagen är en självklarhet och rimligtvis inte något som bör utgöra en del av en vision.

Miljöpartiet menar att visionen för miljöanpassad offentlig upphandling bör vara att stat, kommun och landsting i all offentlig upphandling ställer relevanta miljökrav som utgår från de svenska miljömålen, hållbar utveckling och ett livsrytmsperspektiv på varor och tjänster.

Fel! Okänt namn

4 Mål för den offentliga upphandlingen

För att nå visionen om en hållbar offentlig upphandling ur ett livscykelsspektiv behövs kraftfulla, tydliga och uppföljningsbara mål.

4.1 Upphandling med sikte på miljömålen

Sveriges riksdag har fastställt nationella miljömål. För att nå miljömålen krävs politiska styrmedel. Upphandling är ett viktigt instrument för att nå miljömålen. Alla statliga myndigheter bör därför ges i uppdrag att upphandla med utgångspunkt i de svenska miljömålen.

4.2 Upphandling i den bästa kvartilen

Utgångspunkten för statlig upphandling bör vara att miljökrav ställs i upphandlingen. För varor och tjänster där miljöegenskaper och prestanda är välkända bör det ske omgående. För många produkter som staten och den offentliga upphandlingen idag finns väletablerade miljömärkningar som bygger på vetenskapliga studier. Där det finns sådana märkningar bör upphandling ske i enlighet med de kriterier som gäller för miljömärkningarna. Det har förekommit uppgifter om att företag fuskat med miljöargument i upphandling. Detta skapar en ojämn konkurrens som drabbar seriösa företag som inte överdriver sina varors miljöprestanda. Regeringens krav att upphandlingskrav inte bör leda till alltför stora administrativa bördor för företagen bör beaktas. Ett sätt att på ett smidigt sätt för alla parter säkra en jämn spelplan utan onödig administration är att i upphandling kräva tredjepartscertifiering av att miljöprestanda uppfylls. Detta är lätt gjort om kraven håller sig till kriterierna för vedertagna miljömärkningssystem.

Där sådan märkning inte finns bör man kräva att upphandling av varor och tjänster görs i den bästa kvartilen vad gäller miljöprestanda.

4.3 Teknikupphandling

För många varor och tjänster som köps in till offentlig sektor finns det inga miljöbra, energisnåla alternativ. Genom att samla ett större antal inköpare som efterfrågar samma produkt skulle en marknad för sådana varor och tjänster kunna utvecklas. Genom en mer aktiv teknikupphandling skulle miljöprestanda och energieffektivitet kunna öka avsevärt i de varor och tjänster som offentlig sektor köper in. Regeringen bör ge i uppdrag till berörda myndigheter att genomföra riktade teknikupphandlingar, särskilt där sådana kan leda till att nya produkter når marknaden. Krav på riktade teknikupphandlingar kan också skrivas in i ägardirektiven för statens bolag.

4.4 Statlig inköpssamordning

Som regeringen påpekar i sin skrivelse står de statliga ramavtalen för en viktig del av statens inköp. I skrivelsen säger sig regeringen vilja se över förordningen om statlig inköpssamordning med syfte att undersöka möjligheten att komplettera förordningen med krav på att ställa kostnadseffektiva och välformulerade miljökrav.

Miljöpartiet menar att det här är en defensiv strategi. Istället borde översynen syfta till att ta fram relevanta och kraftfulla krav samtidigt som den statliga inköpssamordningen ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling och att förordningen om statlig inköpssamordning ändras så att det tydligt framgår.

4.5 Konsumtionsmål

För att få fart på den offentliga sektorns användning av upphandling som styrmedel för att styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och därmed produktion måste tydliga konsumtionsmål formuleras för den offentliga sektorns inköp. Vi delar regeringens bedömning att Naturvårdsverkets formulerade mål inte är helt tillfredsställande men de är dock ett första steg. Vi ser ingen anledning till att vänta ytterligare med att sätta mål. Naturvårdsverkets mål bör utgöra ett första delmål i avvaktan på att ytterligare mål formuleras med utgångspunkten att nå de svenska miljömålen.

Staten kan föregå med gott exempel och ställa ytterligare konsumtionskrav på den egna verksamheten. Kraven på miljöbilar visar att det går om viljan finns. Hittills har inte tillräckligt stark vilja funnits. Ett problem har varit att initiativet till att använda upphandling för att nå miljömål har kommit från Miljödepartementet och dess myndigheter, medan intresset hos Finansdepartementet och dess myndigheter som ansvarar för statens upphandling har varit betydligt svalare. För att bryta detta dödläge behövs betydligt tydligare krav på statens upphandling. Det behövs både en tydlig procentsats, vilket Naturvårdsverket föreslagit, och en tidtabell för när målet ska nås.

4.5.1 Konsumtionsmål för mobiltelefoner

Redan idag bör mål sättas för att öka andelen inköp av lågstrålande mobiltelefoner. TCO Development har i sin märkning av mobiltelefoner tagit fram kriterier för lågstrålande mobiltelefoner. Kriterierna avser både arbetsmiljö- och yttre miljöegenskaper. Dessa kriterier bör – av försiktighetsskäl – användas i den statliga upphandlingen av mobiltelefoner tillsvidare.

4.5.2 Mål för konsumtion av ekologisk mat

I regeringens skrivelse 2005/06:88 Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010 skriver regeringen:

Efterfrågan på ekologiska livsmedel och marknadsutvecklingen är avgörande för om målen för ekologisk produktion kan nås. För att stimulera en positiv utveckling av marknaden och en hållbar utveckling bör kon-

Fel! Okänt namn på

sumtionen av certifierade ekologiska livsmedel i offentlig sektor öka. Inriktningen bör vara att 25 % av den offentliga konsumtionen av livsmedel skall avse ekologiska livsmedel 2010.

Vi menar att denna inriktning bör ligga kvar och utgöra ett mål för den offentliga sektorns konsumtion av ekologiska livsmedel.

4.5.3 Konsumtionsmål för bränsleeffektiva bilar

Staten har idag ett mål om inköp av miljöbilar. Detta är bra och något som Miljöpartiet länge drivit. Nästa steg i den statliga upphandlingen av bilar bör vara att börja ställa krav på bränsleeffektivitet. Ett bra tak att utgå ifrån för inköp kan vara EG-kommissionens krav på högst 130 g CO₂/km.

4.6 Utveckla den sociala dimensionen av hållbar konsumtion

En hållbar konsumtion och upphandling handlar inte bara om miljökrav och miljöanpassad upphandling. Den sociala dimensionen av hållbar utveckling måste utvecklas när det gäller offentlig upphandling. Ett stort tryck finns idag bland upphandlare att jobba med olika typer av sociala frågor (jämför jämställdhet, antidiskriminering, arbetsrättsliga frågor, globala frågor, frågor kring djurhållning) i sin upphandling. Det handlar inte om att jobba med alla de här frågorna i alla delar av upphandlingen utan om att identifiera olika problemområden i olika delar av sin konsumtion och upphandling och sätta in krav där de är som mest effektiva och verkningsfulla.

Miljöpartiet menar att Miljöstyrningsrådet bör få ett uppdrag att utveckla sociala kriterier för en hållbar upphandling.

5 Organisation av miljöanpassad offentlig upphandling

I regeringens skrivelse diskuteras olika delar av ansvarskedjan när det gäller miljöanpassad offentlig upphandling. Någon tydlighet om vem som har ansvar för vad ser vi dock fortfarande inte. Naturvårdsverket pekas ut att följa upp utvecklingen, och Miljöstyrningsrådet får i uppdrag att utveckla miljökrav för fler produktgrupper.

Vem som har ansvar för att målen med för den miljöanpassade upphandlingen nås är dock oklart.

I skrivelsen påtalas att EKV-verktygets krav i många fall är för lågt ställda, vilket är problematiskt. Om inte en tillfredsställande nivå på miljökraven kan nås genom Miljöstyrningsrådets försorg kan Miljöstyrningsrådets organisation och styrning behöva ses över.

Vi menar att ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling måste tydliggöras i samband med att mätbara mål utvecklas för allt fler sektorer. Samtliga myndigheter som arbetar med upphandling måste ges ett tydligt uppdrag i

Fel! Okänt namn på

förhållande till målen för den miljöanpassade upphandlingen. När NOU införlivas i KKV måste även KKV ges ett uppdrag att främja miljöanpassad offentlig upphandling inom ramen för sitt uppdrag.

Stockholm den 30 mars 2007

Mikaela Valtersson (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Per Bolund (mp)

Helena Leander (mp)

Ulf Holm (mp)